

AGULLADOLS

Nom d'un ample sector del terme de Mediona (Sant Joan de ~), vora la serra que separa les aigües del Penedès de les que tiren cap a l'Ànoia. Havia estat paratge reputat comarcalment, amb la relativa independència que abans tenien els llocs amb categoria de 'quadra', que encara avui els pràctics del país en diuen «La Quadra d'Agullàdols», i altres de menys entesos l'anomenen ras i curt *La Quadra*; si bé el nom propi ha seguit encara en el coneixement de tothom, fins els més rústics, pron. *əɣuláduɫs*, alguns *əɣuláduɫs*. És una àrea prou extensa, dins la qual es coneixen diversos veïnats ben petits, com *La Freixeneda*, o les *Cases de Mondon*. Ja en recollia dades d'interès Josep Reig i Vilardell (*Colle. de Monografies Munic. de Cat.* 1890) que acaben d'assegurar l'antigor del nom i d'aquesta divisió del terme.

És relativament apartat, amb el centre a sis kilòmetres de l'església parroquial. Recorrent-lo amb Pau Vila, el 1933, observàvem, amb aquell magistral amic, que allí no hi havia el rocam que s'imposa a l'atenció en el proper terme de La Llacuna, sinó país molladiu, on van formant-se gran part dels alts corrents que constituïran la grossa Riera de St. Quintí, més avall «Riudebitlles». Ens intrigà ja el nom, d'aire arcaic, i ben català, en contrast amb el d'altres veïnats, més poblats, dins Mediona, que tenen aspecte de malnoms personals, i de fesomia menys nostra: *El Jombo* (o *Can J.*), *Can Paixano*, *Can Pardo*, *Cases de Mondon*. Per més que no n'hagi pogut haver documentació antiga, salta a la vista que ho és, i que és un nom que enfronta el toponomasta amb un envit: d'on reflexions de molts anys, que he d'exposar.

-àdols no és sufix català, però sembla un cas com el de -ABÍLIS, -IBÍLIS, que al costat de les formes semicultes -able, -ible, ens han deixat variants hereditàries (-èvol, -ivol), i d'altres de més locals, en la toponímia excèntrica (*Congistàvels*, *Golejàvels*, i algun altre que citarem a propòsit d'aquests). Ara bé, -ATÍLIS havia de donar aquest resultat -àdol(s) en fonètica catalana. És sufix pròpiament deverbal, *vibratilis*, *versatilis* etc., si bé es propagà també bastant fins a un paper denominatiu: *umbratilis*, *aquatilis* i algun altre, amb menys agilitat llavors, de manera que un derivat en -ATÍLIS de *agulla* o ACUCULA és ja de mal concebre en llatí; tampoc gaire d'ACULEUM 'agulló'; i ni aquell escauria a la naturalesa no rocosa dels indrets, ni aquest fóra gaire més que absurd des del punt de vista semàntic.

Però AQUATÍLIS sí que és ben conegut ja en llatí (Varró, Columella, Plini, Ciceró, i fins elevat a categoria de quasi-abstracte en el neutre substantivat *aquatilia*), i aquest sí que escauria als paratges: 'aigualós', 'aigualit', 'aquàtic'. El resultat fonètic d'això hauria de ser **Aiguàdols*, certament; però no és difícil pensar que, pronunciat descuidadament **Aiçàdols*, les pronúncies vulgars com la de *àuguia/àuia*, que és poc menys que general en el Migjorn del domini català, hi portessin alguns a dir més aviat *Auiàdols*. Vist que *agulla* i *agut* sonen *ailla*, *aiüt* en la pronúncia vulgar

de tants llocs, allò donava la impressió d'un vulgarisme local en lloc d'*Aguy*. Fins al Penedès, però, havia arribat la pron. *y* per *yl* (ll), *əɣúya*; avui això s'ha eliminat en el Penedès, però la isoglossa passa encara al llarg del Llobregat, i relíquies del «ieisme» queden encara en alguns racons isolats dins el Penedès (a Viladellops ho observava jo encara en ple vigor el 1955; amb algun cas escadusser a La Llacuna i ultracorrecions toponímiques fins cap al Vendrell.

D'aquí, doncs, canvi de *A(g)uyàdols* en *Agullàdols*: diríem un cas d'hiperurbanisme. Però és que aquí teníem un factor local que ho imposà: *Agulló* és un altre NL del terme de Mediona, si bé lloc diferent de *La Quadra*, com he concretat ja a l'article *Aguiló*, i justament tinc nota que aquest altre nom el vaig anotar l'any 1955 amb pron. *əɣuyó*, corregida en *əɣuló* per un altre inf. La influència d'aquest nom veí consumà la fixació de *Agullàdols* com a forma «correcta», de l'**Aiguàdols* preexistent.

AGULLANA

Vila de l'alt Empordà.

PRON. MOD. *əɣulánə* a la Vajol i Agullana mateix, 1920; Figueres, Boadella, la Jonquera, 1939. Gentilici: *əɣulənəɲs* allí mateix (1920).

DOC. ANT. «*Aguliana*, ubi dicitur Panessiares», a. 878 i 881, *Marca H.* 800 amb la correcció d'Alart, *Cart. Rouss.*, 7; «eccl. Stae. Mariae de *Aguliana*» 1019 (Villan., *Vi. Lit.* XII, 313); *Agullana* 1226 (BABL IV, 417); «parr. Scte. M. de *Aguyana*» 1362 (Alsius, p. 94).

ETIM. Un dels nombrosos noms formats amb -ANA damunt el nom d'un possessor romà, *ACULIUS (en variant tardana *Agulius*, inscripció del C. I. L. XII, 5686. 69; *Aculeia*, C. I. L. XII, 589), com ja indicaren Skok, § 3, M-Lübke (BDC x, 28), i Aebischer (*Top.*, 59). Es tracta d'un representant de la família lèxica i antropològica ll. ACULIUS/AQUILIUS, que d'una banda va donar NPP romans (com *Aculeus*, *Acuvius*, *Acutius*, i altrament *Aquilius* etc., registrats per Schulze 111, 234, 440 etc.), i d'altra banda la descendència romànica explicada en el DECH (s. v. *aguijada*, i *guija*) I, 84a1-23 i 34-40, i DECat I, 83b; i V. *Agulló/Aguiló*, citats supra, i s. v. *Quillana*.

D'aquí provenen també els noms de lloc occitans *Aguillan*, *Aguillanes*, i el fr. *Eguilly*, citats per Skok; i els it. *Agugliana*, *Aghi-* o *Ghiano*, *Gugliano*, *Bugliano*, *Quilliano* (estudiats per Prati, RDR VII, 141; Flechia, NLL It. Sup., 10; Pieri, *Top. Arno*, 117, 67, 70); basc *Acolain* (Caro Baroja, *Mat. Vca-Lat.*, 67).

També deixà un conspicu descendent valencià, en -ent, en la nostra zona de fonètica mossàrab:

AGULLENT (vall d'Albaida)

PRON. MOD. *aułənt* a Val. i Albaida (1935), o bé *aułən*, també a Albaida i a Aiello de Malferit (1962), *aułənt* a Ontinyent (1962) (xxxii, 78, 80, 113). Gentilici *agullentins*, a Agullent mateix (1935), i ACCVal.